ورتا جازىققا ئتان جەرلەۋ جوسىننىڭ تيبى، شىعىس، باتىس زاتتارىنىڭ قاتار بايقالۇى

قۇملداعى تاڭ ئداۋرى قابىرىنىڭ اشلۇى مادەنيەتتەردىڭ ارالاسۇى مەن توعسۇن تاعى ئبر مارتە دالەلدەدى

□ **گازەتىمىزدىڭ جالپلىق اقپارات قۇرالدارى ئتلشىسى جاڭ حايفەڭ**

قۇمىل قالاسى اۋماعىندا لاپچۇق قابىرىن اشۇدان تاعى ئبر جاڭا ناتيجە شىقتى، مۇنىڭ ىشىندە كولبەۋ جولدى قابىردىڭ بايقالۇى وسى تيپتەگى ورتا جازىق قابىرلارىندا جەرلەۋ جوسىننىڭ باتسقا تارالۇ جەلسىندە وسعان دەيىن كەم بولىپ كەلگەن بۇىندى تولقتىردى، قابىردان تاعى كوپتەگەن شىعىستىڭ، باتىستىڭ زاتتارى تابىلىپ، تاڭ داۋرىندەگى ورتا جازىق پەن باتىس ئوڭىردىڭ، شىعىس پەن باتىستىڭ وسى وڭىردەگى ارالاسۇى مەن توعسۇنىنا تاعى دا ناقتى دالەل ۇسىندى.

اتالعان قابىر قۇمىل قالاسى يجوۋ رايونى قارا ئدوۋا قالاشعى بوستان قىستاعىندا، لاپچۇق بايىرعى قالاسىمەن ىرگەلەس. بۇل قۇمىل قالاسىنان العاش بايقالعان تاڭ، سۇڭ داۋرىندەگى قابىر. شينجياڭ مادەنيەتى ەسكەرتكىشتەر ارحەولوگيالىق زەرتتەۋ ورنى، قۇمىل قالالىق مادەنيەت ەسكەرتكىشتەر مەكەمەسى لانجوۋ داشۇەسى، باتىس سولتۇستىك داشۇەسى، جۇڭگو عىلىم اكادەمياسى الستان اڭعارۋ قولدانبالى زەرتتەۋ ورنى سياقتى ورىندارمەن سەلبەسپ، 2019 ـ جىلى 9 ـ ايدا لاپچۇق قابىرىنا جەدەل قۇتقارۋ سىپاتىندا اشۋ جۇمىس تارىن جۇرگىزگەن. بيىل 6 ـ ايدان باستاپ، ارحەولوگيالىق جۇمىس توبى قابىردىڭ وڭتۇستىك اۋماعىندا جاڭا اشۋ جۇمىستارىن باستاعان.

كولبەۋ جولدى قابىر تيپتىك ورتا جازىقتىڭ جەرلەۋ جوسىنى سانالادى

لاپچۇق بايىرعى قالاسى بايىرعى جبەك جولندا ىعى ماڭزدى جەر سانالادى، لاپچۇق قابىرى بايىرعى قالانىڭ جانىندا ۇلكەن ئبر تەكشەگە ورنالاسقان، ونى ئبر تەرەڭ جىلعا وڭتۇستىك، سولتۇستىك 2 بولىككە ئبولىپ جاتادى. "زەرتتەۋ ارقىلى ئبز بۇل جىلعانىڭ جىل ـ زامانى قابىردان كەش ەكەندىگىن بايقادىق، مەجەمىزشە، وزەن سۇىنىڭ شايۇنان بولعان كورىنەدى. وزەنشە قابىردى 2 بولىككە ئبولىپ قويماي، جىلعاداعى قابىرلاردى دا شايىپ بۇزىپ كەتكەن"، ـ دەيدى وسى رەتكى ارحەولوگيالىق نساىنىڭ جەتەكشىسى، شينجياڭ مادەنيەتى ەسكەرتكىشتەر ارحەولوگيالىق زەرتتەۋ ورنىنىڭ مۇراجاي قىزمەتكەرى ژاڭ يۇڭچياڭ.

لاپچۇق قابىرىنا جۇرگىزىلگەن ارحەولوگيالىق اشۋ جۇمىستارىندا كولبەۋ جولدى قابىردىڭ العاش بايقالۇدىنىڭ ەڭ ماڭزدى تابىس ەكەندىگىندە ئشۇبا جوق. ئتىلشى ارحەولوگيالىق قازبا ورنىنان كولبەۋ قابىر جولدارىنىڭ كوبىنىڭ وڭتۇستىك ـ سولتۇستىك باعىتتا، ئشىناراسىنىڭ شىعىس ـ باتىس باعىتتا ەكەندىگىن كوردى. كولبەۋ قابىر جولدارىنىڭ اۋزى تارلاۋ، ئتۇپ جاعى كەڭىرەك كەلىپ، تىك ئتورتبۇرىش لاقاتتار قابىر جولىنىڭ سولتۇستىك جاعىنا ورنالاسىپتى. "كولبەۋ جولدى قابىرلار تيپتىك ورتا جازىق ئوڭىرىنىڭ جەرلەۋ جوسنى بولىپ تابىلادى، ول تاڭ داۋرىندە ايرىقشا كەڭ جالپىلاسقان"، ـ دەيدى ژاڭ يۇڭچياڭ.

ۇعسۇىمىزشا، قۇملدىڭ باتىسىنداعى تۇرپاننان، وڭتۇستىگىندەگى كوروراننان، شعىسىنداعى دۇنحۋاڭنان ئبىرتالاي كولبەۋ جولدى قابىر بايقالعانمەن، بۇل تەكتەس قابىرلار تەك قۇملدان عانا تابىلماعان. "لاپچۇق قابىرىنداعى ارحەولوگيالىق بايقاۋ كولبەۋ جولدى قابىردىڭ باتسقا تارالۇ جەلسىندە كەم بولىپ كەلگەن بۇىندى تولقتىردى. لاقاتتان قازىپ النعان كاييۇان اقشالارى، يرەك ورنەكتەرگە تولى قابىر كەرپشتەرى سياقتى جادىگەرلەرگە قاراپ تۇجىرىمداساق، جىلى تاڭ ئداۋرىنىڭ العاشقى مەزگىلىنەن ورتاڭعى مەزگىلىنە تۇرا كەلەدى"، ـ دەيدى ژاڭ يۇڭچياڭ.

قازىرگە دەيىن لاپچۇق قابىرىنان كولبەۋ جولدى 21 قابىر تابىلدى. ورتا جازىققا ئتان وسى تۇردەگى جەرلەۋ جوسىننىڭ قۇملدان شعۇى قابىر جانىنداعى لاپچۇق بايىرعى قالاسىمەن بايلانىستى بولۇعا ئتيىس. ماماندار لاپچۇق بايىرعى قالاسى تاڭ داۋرىندە قۇرىلعان ناجى اۋدانى بولۇى مۇمكىن دەپ وتىر. بۇل جوىنندە ژاڭ يۇڭچياڭ توپشلاپ بىلاي دەدى: "ناجى اۋدانى قۇرىلعان سوڭ، ۇتىمدى باسقارۋ ئۇشىن، تاڭ ورداسى ئبىر توپ اكىمشىلىك، اسكەري ۇلىقتار جەبەرگەن بولۇى ابدەن مۇمكىن، سونىمەن ئبىر مەزگىلدە وسى جەردە ساۋدا ـ ساتتىق ىستەيتىن ىشكى ئوڭىردىڭ ساۋداگەرلەرى دە بولۇى ىقتيمال، ولار ولگەن سوڭ ورتا جازىقتاعى تۇعان جەرلەرىمەن ۇقساس جەرلەۋ جوسىنىن ساقتاعان".

بۇل قابىرلاردان قابىرلىق تۇسىنكتەمەلەر تابىلماعانمەن، كەرپشتەن قالانعان قابىردىڭ مارتەبەسى مەن دارەجەسى قابىرلاردىڭ ىشىندەگى دارەجەسى ەڭ جوعارىسى سانالادى، بۇل ئتۇين قابىر يەسىنىڭ جوعارى مارتەبەلى بەدەلىن جەتكىلىكتى كورسەتپ بەرە الادى.

العاش تابىلعان "حان ايناسى" ايداعار ـ جولبارىس ورنەكتى مىس اينا

لاپچۇق قابىرىنان قازىپ النعان، قابىر يەسىمەن بىرگە كومىلگەن زاتتار دا ئبىرشاما مول، سولاردىڭ ىشىندە ەڭ كوز تارتاتىنى قۇيما جازۋلى "حان ايناسى" ايداعار ـ جولبارىس ورنەكتى مىس اينا. بۇل دا شينجياڭنان العاش قازىپ النعان وسى تۇردەگى مىس اينا بولىپ تابىلادى.

بۇل مىس اينا 28 حانزۋ ئاريى قۇيىلعان. ژاڭ يۇڭچياڭ تانىستىرىپ بىلاي دەدى: "بۇل تۇردەگى مىس اينالار ىشكى وڭىرلەردەن كوپ تابىلعان. قۇيما جازۋدىڭ جالپى ماعناسى، مىس اينانى جاساۋشى ۇستا ئوزىنىڭ ونەرىنىڭ ۇستەم ەكەندىگىمەن ماقتانعان جانە نزگى تىلەكتەر ايتقان".

"بۇل تۇردەگى مىس اينالاردىڭ ۇلگىسى شعىس حان، ۇي، جين داۋىرلەرىندە كەڭ تارالعان، تاڭ داۋىرىندەگى قابىرلاردان شعۇى دا وتە قالىپتى قۇبىلىس، ول قابىر يەسىنىڭ 'اتا مۇراسى' بولۇى مۇمكىن؛ وسىنداي ۇلگىنى ەرەكشە ۇناتىپ، ۇستاعا ۇقساتىپ جاساتقان بولۇى دا عاجاپ ەمەس. قۇيما جازۋدا بوس قالعان 3 ئاريپتى ۇستا ونەرىنىڭ شەكتەۋلى بولۇىنان نەمەسە جاساعان كەزدەگى ۇقىپسىزدىقتان قالىپ قويعان بولۇى ىقتيمال".

تاريحي ەستەلىكتەردە كورسەتىلۇىنشە، تاڭ پاتشالعى باتىس وڭىردە ئبىرشاما كەمەلدى باسقارۋ جۇيەسىن ورناتىپ، باتىس سولتۇستىك شەكارانىڭ اماندىعىن جانە جىبەك جولىنىڭ بىركىلىسسىزدىگىن قامتاماسىز ەتكەن. ورتا جازىق مادەنيەتى جىبەك جولىمەن باتىس وڭىرگە تارالىپ، جەرگىلىكتى حالقتىڭ ۇناتۇىنا جانە قاستەرلەۋىنە بولەنگەن.

شعىس، باتىس زاتتارى قاتار قازىپ الندى

لاپچۇق قابىرىنان قازىپ النعان، قابىر يەسىمەن بىرگە كومىلگەن زاتتاردىڭ ىشىندە كاييۇان اقشاسى، ۇجۇ اقشاسى، شاش قىستىرعىش، سىر ساۋىت، قىشى كۇبى سياقتى ورتا جازىق مادەنيەتىنىڭ ەرەكشەلىگىنە يە زاتتار دا، پارسى ساسانى اۋلەتىنىڭ كۇمىس اقشاسى، قاربىز ئتارىزدى مارجان سىرعا، قىزىل جاقۇتتى التىن ساقينا، ينەلىك كوز اينەك مارجان، كوگىلدىر اقىق سياقتى ورتا ازيادا، باتىس ازيادا كەڭ تارالعان ئىنجۋ ـ مارجاندار دا بار.

قىزىعى، ئبر تىك لاقاتتى كولبەۋ قابىردان اۋزىنا پارسى ساسانى اۋلەتىنىڭ كۇمىس اقشاسىن تىستەپ، كاييۇان اقشاسىن قولىنا ۇستاعان جەرلەۋ جوسنى بايقالدى. ژاڭ يۇڭچياڭ بىلاي دەدى: "اقشانى اۋزىنا تىستەتىپ، قولىنا ۇستاتاتىن جەرلەۋ جوسنى ورتا جازىق وڭىرىنەن كوپ بايقالادى، مۇنى شينجياڭدا، باستىسى، تۇرپاننان تابۋعا بولادى. بۇل قابىردىڭ يەسى جىبەك جولىندا جۇرەتىن ساۋداگەر بولسا كەرەك، شعىس پەن باتىستىڭ 2 ئتۇرلى اقشاسىن اۋزىنا تىستەپ، قولىنا ۇستاۋ شعىس، باتىس مادەنيەتىنىڭ ارالاسۇى مەن توعسۇن تولىق ايگىلەيدى".

ئتىلشى ەندى قازىپ النعان قاربىز ئتارىزدى مارجان سىرعانىڭ ادەمى قاربىز ئپشىندى مارجانى بولسىن، الدە ۇلكەن ساقينالى سىرعانىڭ ايىندى ئپشىنى بولسىن، بارلىعىندا ايقىن جەرگىلىكتى ستيل بار ەكەندىگىن كوردى، بۇل وتە سيرەك كەزدەسەتىن جايت، ناق وزىنەن اۋماعان ئپشىن، ايرىقشا ىسكەرلىك قولونەر كىسىنىڭ تاڭداىىن قاقتىرادى.

قۇمىل شينجياڭنىڭ "شعىس قاقپاسى"، بۇرىن بايىرعى جبەك جولىنداعى ماڭىزدى بەكەت بولعان. ژاڭ يۇڭچياڭ بىلاي دەپ قارايدى: "لاپچۇق قابىرىنداعى ارحەولوگيالىق قازبا جۇمىسى شينجياڭنىڭ تاڭ، سۇڭ داۋرىندەگى ارحەولوگيا، تاريح، مادەنيەت، جىبەك جولى ساۋداسى سياقتىلاردى زەرتتەۋگە شت جاڭا تۇرعى ۇسىندى".

(باسى 1 ـ بەتتە)

شينجياڭدى جاپىاي زاڭعىمەن جونگە سالۋداعى ئتۇرلى قىزمەتتەردى تىڭعىلىقتى ىلگەرىلەتەمىز. شينجياڭدى زاڭعىمەن جونگە سالۋدى، شينجياڭدى ىنتىماقتاسا ورنىقتىرۋدى، شينجياڭدى مادەنيەتپەن نارلەندىرۋدى، حالىقتى بايىتىپ شينجياڭدى گۇلدەندىرۋدى، شينجياڭدى بايىاندى كوركەيتۋگە تاباندى بولىپ، ۋاقىت كەستەسىن، جول كارتاسىن ويداعىداي جاساپ جانە اتقارىپ، زاڭعىمەن جونگە سالۋدى باقلاۋ ـ تەكسەرۋدىڭ "وتكىر سەمسەرلىك" رولىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، قىزمەتتەردىڭ تياناقتانۋىن مىقتاپ يگەرىپ، پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ شەشىمدەرىن، ورنالاستىرۋلارىن قاز ـ قالپىندا دايەكتىلەندىرۋگە، تياناقتاندىرۋعا شنايى كەپىلدىك ەتەمىز.

اۋتونوميالى رايوندىق سايازى كەڭەس قوعام، زاڭ ـ ئتۇزىم جانە شياڭگاڭدىق، اۋمىندىق، تايۋاندىق باۋىرلاستار، چياۋمينەدەر جانە سىرتقى ىستەر كوميتەتى كەڭسەسىنىڭ 4 ـ دارەجەلى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋشىسى جيا بين بىلاي دەدى: ئبز باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ ماڭىزدى ئسوزىنىڭ رۋحىن مۇقيات دايەكتىلەندىرىپ، تياناقتاندىرىپ، سوتسياليستىك كەڭەستىك دەموكراتيانىڭ ماڭىزدى ارناسى مەن ارنايى كەڭەسۇ قۇرىلىمىنىڭ رولىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، نازاردى باس نساناعا شوعىرلاندىرىپ، اۋتونوميالى رايوندىق پارتكومىنىڭ وزەكتى قىزمەتىمەن تەعىز بايلانىستىرىپ، زاڭ ەرەجە شعارۋدى كەڭەسۇ قىزمەت تاجىريبەلەرىن مۇقيات قورىتىندىلاپ، زاڭ ەرەجە شعارۋدى كەڭەسۇ ئتۇزىمى قۇرىلىسىن ۇزدىكسىز كەمەلدەندىرىپ، زاڭ ەرەجە شعارۋدى كەڭەسۇدىڭ تۇزىمدەۋىن، ولشەمدەۋىن ىلگەرىلەتۋىمىز كەرەك. كەڭەسۇ ساپاسىن جوعارىلاتۋعا، كەڭەسۇدىڭ ساپاسى مەن ونىمدىلىگىن كوتەرۋگە كۇش سالىپ، علمي زاڭ ەرەجە شعارۋدى، دەموكراتيالى زاڭ ەرەجە شعارۋدى جەبەپ، زاڭعىمەن جونگە سالىناتىن شينجياڭدى قۇرىلىسنا ۇلەس قوسۋىمىز كەرەك.

ئۇرىمجى قالالىق پارتكومىنىڭ ورىنباسار شۇجيى، ئتارتىپ تەكسەرۋ كوميتەتىنىڭ شۇجيى، باقلاۋ ـ تەكسەرۋ كوميتەتىنىڭ مەڭگەرۋشىسى ۋ جيان مىنالاردى ئبلدىردى: "ئۇرىمجى قالاسىنداعى ئار دارەجەلى ئتارتىپ تەكسەرۋ، باقلاۋ ـ تەكسەرۋ ورگاندارى شي جينپيڭنىڭ زاڭعىمەن جونگە سالۋ يدەياسىن ىشكەردىلەي ۇيرەنىپ، يگەرىپ، شىرىكتەسۋگە قارسى تۇرۋ قىزمەتىندە زاڭعىمەن جونگە سالۋ ويى مەن زاڭعىمەن جونگە سالۋ ئتاسلىن قولدانىپ، بەلگىلەمە ۇقىق شەگىنە، تارتىپكە قاتاڭ بويسۇنىپ، تەكتەۋ ـ تەكسەرۋ قىزمەتىن ورىستەپ، تارتىپكە قايشىلىق جاساۋ، زاڭعا قايشىلىق جاساۋ، قىزمەتتىك قىلمىس ماسەلەلەرىن تۇگەل تەكتەپ ـ تەكسەرىپ، ئتارتىپ ـ زاڭ سىندى قوس قاناجاردى بىرلەستىرۋ رولىن ساۋلەلەندىرىپ، ئتارتىپ پەن زاڭدى تۇتاستىرۋدى، زاڭ مەن زاڭدى ۇشتاستىرۋدى ىلگەرىلەتۋلەرى كەرەك".

"ئبز شي جينپيڭنىڭ زاڭعىمەن جونگە سالۋ يدەياسىن مۇقيات ۇيرەنىپ، نەگىزگى رۋحىن جەتە ئتۇسىنىپ، وزەكتى ئمانىن يگەرىپ، 3 ـ رەتكى ورتالىقتىڭ شينجياڭ قىزمەتى جوىنندەگى اڭگىمە ئماجلىسىنىڭ رۋحىن ۇيرەنۋمەن، دايەكتىلەندىرۋمەن ۇشتاستىرىپ، شينجياڭدى زاڭعىمەن جونگە سالۋ، زاڭ بوينشا اكىمشىلىك جۇرگىزۋ قىزمەتىن شنايى كۇشەيتۋىمىز جانە جاقسارتۋىمىز كەرەك. ۇكىمەت قۇرىلىمدارىن ىقشامداپ، ۇقىقتى تومەنگە بەرۋ، تومەنگە بەرۋ مەن باسقارۋدى ۇشتاستىرۋ، قىزمەت وتەۋدى ساپالىلاندىرۋ ارقىلى ۇش جاقتى تەڭ جۇرگىزىپ ۇكىمەت فۇنكتسياسىنا بۇرىلىس جاساۋدى ىلگەرىلەتپە، ۇكىمەتتىك باسقارۋدى جانە قىزمەت وتەۋدى جاقسارتىپ، 'ينتەرنەت + باقلاۋ ـ باسقارۋ'، 'ينتەرنەت + ۇكىمەت ئسى' قىزمەت وتەۋى، 'ينتەرنەت + تەكسەرىپ بەكتۇ' سياقتى زەردەلى اكىمشىلىكتى كەڭ كولەمدە جالپىلاستىرىپ، 'ئبر جەلدە جاپىاي ئبترۋ'، 'ئبر ەسكىتەن عانا كىرۋ'، 'ەڭ كوپ بولعاندا ئبر رەت بارۋ'، 'ينتەرنەت جەلسىندە ئبترۋ'، 'جاقىن ماڭنان ئبترۋ'، 'دەرەۋ ئبترۋ' سياقتىلاردىڭ قالىپتى كۇيگە اينالۋىنا مۇمكىندىك جاساپ، بازار نەگىزگى تۇلعاسىنىڭ ومىرشەڭدىك كۇشى مەن قوعامنىڭ جاساماپازدىق قۇاتىن ئونىمدى قوزعاپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ تابىس سەزىمىن، باقىت سەزىمىن، حاۋىپسىزدىك سەزىمىن شىن مانىندە كۇشەيتەمىز"، ـ دەدى اۋتونوميالى رايوندىق حالىق ۇكىمەتى اكىمشىلىك قىزمەت وتەۋ كەڭسەسىنىڭ مەڭگەرۋشىسى جاڭ شيڭفەڭ.

مورى قازاق اۋتونوميالى اۋداندىق حالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ كادر ـ ساقتىسى لي جينرۇ بىلاي دەدى: ئبز باس شۇجيدىڭ تالابىن ئتۇرلى قىزمەتتەردە تياناقتاندىرىپ، ئدىلىالىق قىزمەت وتەۋدى بۇقارانىڭ ماڭىنا جەتكىزىپ، حالىق بۇقاراسىنا ئدىلىانىڭ ادىلدىگىن، ادىلەتتىلگىن سەزىندىرۋىمىز، ئدىلىانىڭ مەيىرى مەن كۇش ـ قۇاتىن سەزىندىرۋىمىز كەرەك.

"باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ ماڭىزدى ئسوزى ادامدى جەلپىندىرىپ، بىزگە قىزمەتتە قوزعاۋشى كۇش ۇستەدى"، ـ دەپ ئسوزىن ساباقتاعان اۋتونوميالى رايوندىق توتەنشە جاعدايعا توتەپ بەرۋ بوينشا باسقارۋ مەڭگەرمەسى ئوندىرىس حاۋىپسىزدىگى زاڭىنىڭ اتقارىلۋىن باقلاۋ ـ تەكسەرۋ باس اترەتىنىڭ ورىنباسار باستىعى مەي دۇڭ بىلاي دەدى: جاڭا داۋىردەگى پارتيانىڭ شينجياڭدى جونگە سالۋ جالپى جوباسىن ىشكەرىلەي دايەكتىلەندىرىپ، زاڭ بوينشا اكىمشىلىك جۇرگىزۋگە تاباندى بولىپ، زاڭ اتقارۋ بارىسىن قاتايتىپ، زاڭ اتقارۋ ارەكەتىن ارناعا ئتۇسىرىپ، قوعام ورنىقتىلىعى مەن بايىاندى تىنىشتىق باس نساناسىن جۇزەگە اسىرۋعا پارەندى زاڭعىمەن جونگە سالۋ قامتاماسىزدىعىن ازىرلەيمىز.

(ئتىلشى جاۋ جىيۇن، قاتىناسقان تىلشىلەر جاڭ يۇنمەي، لي ياڭ، يۋان لەي، ياڭ شۇحان، ەرىكتى تىلشىلەر شى چيان، گو شياۋۋىن)

مەكەندى ئسۇيۇ شينجياڭدى ئسۇيۇ

امانگۇل سرايىل:

كومانداداڭ شەگىنگەنىمەن ارىننان قايتپاعان ايەلدەر فۇتبول كوماندالارىنىڭ باستىعى

□ **گازەتىمىزدىڭ جالپلىق اقپارات قۇرالدارى ئتلشىسى جاڭ ييۋان**

تولقىسعان 30 جاسقا تولعان شاعى. كەزىندەگى شينجياڭ ايەلدەر فۇتبول كوماندالارىنىڭ باستىعى امانگۇل سرايىل نەندەي قىزمەت ىستەسە دە قىزۋ ىنتامەن كىرىسەدى.

ىندەتتەن ساقتانۋ ـ تىزگىندەۋ مەزگىلىندە امانگۇل ايەلدەر فۇتبول كوماندالارىنىڭ باستىعى رولىن ساۋلەلەندىرىپ، اتويلاپ الدا ئجۇرىپ، ەرىكتى بولۇعا وزدىگىنەن ئوتىنىش بەردى. تۇرمىستىق زاتتىق بۇيىمدارىدى جەتكىزۋ، ماتەريالدارىدى رەتتەۋ، ساندى مالىمەتتەردى جوعارىعا مالىمدەۋ، تۇرعىنداردى اپارىپ ـ اكەلۋ ... ول قاي ژاڭقىتتا شاقىرسا سول ژاڭقىتتا ـ اق جەتىپ ۇلگىرىپ، قانشا جاپا ـ ماشاقاتتى، قانشا ارىپ ـ شارشايتىن ئىس بولسا دا ەشقانداي رەنىش ئسوز ايتقانى جوق.

1989 ـ جىلى امانگۇل ئۇرىمجى قالاسىندا تۇىلدى. 9 جاستاعى كەزىندە دەنە ساپاسى جۇرتتان ەرەك بولعاندىقتان، ول شاڭحايداعى ئبر دەنە تاربيە مەكتەبىنە فۇتبول تەبۋدى ۇيرەنۋگە قابىلدانادى، 16 جاسندا شينجياڭ ايەلدەر فۇتبول كوماندالارىنا قابىلدانادى، 18 جاسندا شينجياڭ ايەلدەر فۇتبول كوماندالارىنىڭ تىرەكتى دوپ شولپانىنا اينالدى.

وكىنەرلىگى، كاسىپتىك ئومىردىڭ شىڭنا تاياعاندا، امانگۇل ارت ـ ارتىنان دەنەسى جارالانىپ، مەملەكەتتىك كوماندانىڭ قابىلدانۋ ورايىنان قايتا ـ قايتا قالىپ قويدى. 2008 ـ جىلى تاعى دا تىزەسى اۋىر جارالانعان سوڭ، جۇرەگى پارە ـ پارە بولعان ول ەندىگارى دوپ تەپپەۋگە بەكىدى.

سودان كەيىنگى 8 جىلدا امانگۇل باستان ـ ياق اۋتونوميالى رايوندىق دەنە تاربيە مەكەمەسى فۇتبول سپورتىن باسقارۋ ورتالىعى جارىسقا جاتتىقتىرۋ بولىمىندە دارىندى تاڭداۋ قىزمەتىمەن شۇعىلدانادى. "شاكىرت تاڭداۋ ورتا مايداندا دوپ تەپكەنگە ۇقساس، تانىمىڭمەن جانە تۇجىرىم جاساۋڭ سىنعا تۇسەدى، مەن جوننەن العاندا قىين ەمەس."، ـ دەدى امانگۇل.

2016 ـ جىلى ول قاشقار ايماعى مارالباسى اۋدانى انارکول اۋىلى عول ئمالى قىستاعىنا بارىپ "ۇعسۇ، تىيمدىلىك جاساۋ، توعىسترۋ" بوينشا قىستاقتا تۇرۋ قىزمەتىنە قاتىناسىپ، تۇپ ـ تۇرا 3 جىل سوندا بولدى. سول كەزدە امانگۇل قىستاق تۇرعىندارىمەن بىرگە تاماقتانىپ، بىرگە تۇرىپ، بىرگە ەڭبەك ەتىپ، بىرگە ۇيرەنىپ، قىستاقتى ارالاپ، وتباسلارىنا بارىپ، ارىپ ـ شارشاۋدان قورىقپادى. بۇكىل قىستاقتاعى 363 وتباسىنىڭ تەڭ جارتىسى كەدەي وتباسىلارى. قايتا ـ قايتا ارالاپ جاعداي ۇعسۇ ارقىلى امانگۇل بۇكىل قىستاقتىڭ بايۋ نەگىزگى كۇشى بولۇعا ئتيىستى "80 ـ جىلدارداڭ"، "90 ـ جىلدارداڭ تۇلكەتەرىنىڭ" مادەنيەت ورەسىنىڭ تومەندىگىنەن، جۇمىستانۋ قابىلەتىنىڭ السىزدىگىنەن كەدەيلەسكەندىكتەرىن بايقادى.

امانگۇل وسىنىڭ ئبارىن وزگەرتۋگە بەل بايلادى. ول قىزمەتتەستەرىمەن اقىلداسىپ، وسى جاستاردى قىستاق تۇرعىندار كومىتەتىنە جىناپ، ئار سەيسەنبى، بەيسەنبى، سەنبى كۇندەرى كەشتە ولاردىڭ زاڭ، شەبەرلىك قاتارلىلاردى ۇيرەنۋىنە مۇمكىندىك جاسادى. ول تاعى وقۇلىق تاۋىپ اكەلىپ، قىستاق تۇرعىندارىنىڭ مادەنيەت ورەسىنە قارايى ئار ساباقتىڭ وقىتۋ جوباسىن داىندادى، 8 ايدان استام ۋاقىت ۇيرەنۋ ارقىلى شامالى نەگىزى بار وقۇشىلار ارت ـ ارتىنان جەتىلىپ شعىپ، تەز ارادا اۋدان ورتالىعىنداعى ەرەن بازار، اسحانا نەمەسە زاۋود سەكىلدى جەرلەردەن قىزمەت تاپتى.

2019 ـ جىلى 6 ـ ايدا امانگۇل فۇتبول سپورتىن باسقارۋ ورتالىعىنا قايتا ورالىپ، فۇتبول تەبەتىن شاكىرت تاڭداۋ مەن تاربيەلەۋ قىزمەتىن جالعاستى جۇرگىزدى. سودان كەيىنگى 8 جىلدا امانگۇل باستان ـ ياق اۋتونوميالى رايوندىق دەنە تاربيە مەكەمەسى فۇتبول سپورتىن باسقارۋ ورتالىعى جارىسقا جاتتىقتىرۋ بولىمىندە دارىندى تاڭداۋ قىزمەتىمەن شۇعىلدانادى. "شاكىرت تاڭداۋ ورتا مايداندا دوپ تەپكەنگە ۇقساس، تانىمىڭمەن جانە تۇجىرىم جاساۋڭ سىنعا تۇسەدى، مەن جوننەن كەدەيلەسكەندىكتەرىن بايقادى.

امانگۇل وسىنىڭ ئبارىن وزگەرتۋگە بەل بايلادى. ول قىزمەتتەستەرىمەن اقىلداسىپ، وسى جاستاردى قىستاق تۇرعىندار كومىتەتىنە جىناپ، ئار سەيسەنبى، بەيسەنبى، سەنبى كۇندەرى كەشتە ولاردىڭ زاڭ، شەبەرلىك قاتارلىلاردى ۇيرەنۋىنە مۇمكىندىك جاسادى. ول تاعى وقۇلىق تاۋىپ اكەلىپ، قىستاق تۇرعىندارىنىڭ مادەنيەت ورەسىنە قارايى ئار ساباقتىڭ وقىتۋ جوباسىن داىندادى، 8 ايدان استام ۋاقىت ۇيرەنۋ ارقىلى شامالى نەگىزى بار وقۇشىلار ارت ـ ارتىنان جەتىلىپ شعىپ، تەز ارادا اۋدان ورتالىعىنداعى ەرەن بازار، اسحانا نەمەسە زاۋود سەكىلدى جەرلەردەن قىزمەت تاپتى.

2019 ـ جىلى 6 ـ ايدا امانگۇل فۇتبول سپورتىن باسقارۋ ورتالىعىنا قايتا ورالىپ، فۇتبول تەبەتىن شاكىرت تاڭداۋ مەن تاربيەلەۋ قىزمەتىن جالعاستى جۇرگىزدى. ول بۇرىنعى دوپ تەپكەن كەزىندەگىدەي جان قيارلىقپەن ۇلەس قوسىپ، كاسىپتى مۇقيات زەرتتەدى. ول بىلاي دەدى: "فۇتبول ماعان ىنتىماقتاسۋدى، مويىماۋدى جانە ۇلەس قوسۋدى ۇيرەتتى. ەندىگىدە مەن فۇتبول ىستەرى ئۇشىن جاستىق كوكتەمىمدى جانە كۇش ـ قۇاتىمدى ارنايمىن".

(باسى 1 ـ بەتتە)

"اعا بۇىنداردان جالعاسىپ كەلە جاتقان مادەنيەت مۇرالارى قىمباتتى مادەنى بايلىق، ئبزدىڭ ونى قورعاۋ جانە جالعاستىرۋ جاۋاپكەرشىلىگىمىز بار". دولان ئماشرابىنىڭ مۇراگەرى ئلياس گايىت بىلاي دەپ سانادى: بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جالعاستىرۋ شەجىرەسى ەلەكتروندى ينفورماتسيا قويماسىنىڭ قۇرىلۋى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جۇيەلى جالعاستىرۋدا جانە ونى قورعاۋدا ماڭىزدى مانگە يە.

دولان مۇقامىنىڭ مۇراگەرى ئابدۇقادىر مۇسا بىلاي دەدى: مەنىڭ جان دۇنيەمدە دولان مادەنيەتىنىڭ رۋحى تۇلاپ جاتىر، مەن بار كۇشىمدى سالا وتىرىپ، اناعۇرلىم كوپ مۇراگەر تاربيەلەيمىن.

"شرقاعانى دولان مۇقامى، بيلەگەنى ئماشراپ، ىشكەنى ئمۇسالاس"، دولان مادەنيەتىنەن ئنار الپ، ئوسىپ ـ جەتىلگەن ئشاريزات وسمان بىلتىر ورتالىق مۇزىكا شۇەيۇانىنان وقۇ بىتىرگەنىنە كەيىن اۋىلىنا قايتا ورالىپ، جەرگىلىكتى ورىنداعى ەڭ جاس مۇراگەرگە اينالدى.

"مەن بايىرعى مادەنيەت پەن وسى زامان مادەنيەتىن ئوزارا توعىستىرىپ، ئتىپتى دە كوپ ادامنىڭ دولان مادەنيەتىن تۇسىنۋىنە مۇمكىندىك جاساۋدى ويلايمىن". ئشاريزات مۇزىكالىق قىزمەت وتەۋ ئۇيىن قۇرىپ، نزدەنىس جاساۋ مەن سىناپ كورۋگە كىرىستى.

پارتيا 19 ـ كەزەكتى ورتالىق كوميتەتى بەسىنشى جالپى ماجلىسىندە بىلاي دەپ اتاپ كورسەتىلدى: ماڭىزدى مادەنيەت جانە تابيعات مۇرالارىن، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جۇيەلى قورعاۋدى كۇشەيتۋ كەرەك. جۇىق جىلداردان بەرى اۋات اۋدانى دولان ئماشرابىن جالعاستىرۋ ورتالىعىن قۇرىپ، تۇتاس اۋداندىعى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى بايلىعىن جانە بەيزاتتىق مادەنيەتىن قورعالۋ تابىستارىن شوعىرلى ايگىلەدى. "مادەنيەت مۇرالارى كۇنى" جانە جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ئداستۇرلى مەرەكە كۇندەرىنەن تولىق پايدالانىپ، "بۇقارالىق ۇلكەن ساحنا"، "اۋىل ـ قىستاق ئجۇز كۇندىك مادەنيەت الاڭى قيمىلى" سياقتىلاردى تەرەك ەتىپ، بەيزاتتىق مادەنيەتتى جالعاستىرۋ وينى نومىرلەرىن شعارىپ، قۇراستىرىپ، ۇگىت تەبىنىن كۇشەيتتى.

سونىمەن بىرگە، اۋات اۋدانى مادەنيەت، كوركەمونەرگە باۋلۋ بازاسىن قۇرىپ، جىل سايىن بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جالعاستىرۋ باۋلۋ كۇرسىن اشىپ، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى مۇراگەرلەرىنىڭ اربىرەۋىن جىل سايىن 1 ـــ 3 شاكىرت تاربيەلەۋگە ۇيمداستىرىپ، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن قورعاپ بايىاندى دامىتۋعا زاپاس كۇش ازىرلەدى. 500 مىڭ يۋاننان استام قارجى قوسىپ دولان مۇقامىنا شۇعىل قۇتقارۋ سىپاتتى قورعاۋ جۇرگىزدى ئارى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن بايقاۋدى، توپتاۋدى جانە رەتتەۋدى ىلگەرىلەتتى.

اۋات اۋداندىق مادەنيەت، دەنە تاربيە، رادىو ـ تەلەۋيزيا جانە ساياحات مەكەمەسى پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ شۇجيى گو چاۋ بىلاي دەدى: مادەنيەت سەنىمى ەڭ نەگىزگى، ەڭ تەرەڭ، ەڭ بايىاندى كۇش. ئبز بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن جۇيەلى قورعاۋدى جانە جالعاستىرۋدى كۇشەيتىپ، حالىققا جاناسىمدى ئتىپتى دە كوپ تۇىندىلار جاراتۋعا قۇلشىنىپ، جۇڭگو رۋحىن اسقاقتاتىپ، جۇڭگو كۇشىن ۇيىستىرامىز".

مەكەن ـ جايىمىز: ئۇرىمجى قالاسى ياڭزىجياڭ جولى 1 ـ ئنومىرلى اۋلا، پوچتا ئنومىرى: 830051، فاكس: 5593305 ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باع